

E. GENIUŠIENĖ

DABARTINĖS LIETUVIŲ KALBOS KONVERSINIAI SANGRAŽINIAI VEIKSMAŽODŽIAI

1. „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“¹ užfiksuota apie 5600 sangražinių veiksmažodinių leksemų. Maždaug 66% iš jų sudaro deverbatyviniai sangražiniai veiksmažodžiai (SV), arba refleksyvai, kurie iš pamatinių veiksmažodžių (PV) yra išvesti tik sangražinės morfemos pagalba, kaip, pvz., *sukti* → *suktis* (čia ir toliau rodyklė žymi tik formaliosios SV derivacijos kryptį).

Pagal sangražinių ir jų pamatinių veiksmažodžių generuojamų konstrukcijų struktūros santykį refleksyvus galima suskirstyti į kelias sintaksines klases. Vieną pagrindinių klasių sudaro SV, vadinami čia konversiniais. Tai refleksyvai, kurių opozicija su PV yra tokia:

- (1) *Aš uždegiau lempą* → *Lempa užsidegė*
- (2) *Ežeras atspindi dangų* → *Dangus atsispindi ežere*.

Abiem atvejais turime sintaksinę konversiją². Pirmuoju atveju leksema, einanti pamatinėje konstrukcijoje veiksmu, sangražinėje konstrukcijoje eliminuojama, o leksema iš papildinio pozicijos pereina į veiksmo poziciją; SV yra vienvalentis (turima galvoje tik privalomosios pozicijos). Tai redukuotoji sintaksinė konversija. Antruoju atveju leksema iš PV veiksmo pozicijos pereina į privalomąją antrininkės sakinio dalies poziciją, o leksema iš papildinio pozicijos taip pat pereina į veiksmo poziciją; šis SV yra divalentis. Tai pilnoji sintaksinė konversija. Redukuotosios ir pilnosios konversijos refleksyvai sudaro du poklasius, kurie skiriasi vienas nuo kito ir kitais požymiais, todėl jie bus nagrinėjami atskirai.

„Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ yra maždaug 1000 konversinių SV, ir jie sudaro apie 28% deverbatyvinių refleksyvų.

2. Reikšmės atžvilgiu konversiniai refleksyvai nėra vienalyčiai. Šio darbo tikslas yra panagrinėti jų semantiką ir suskirstyti juos į semantines grupes.

Klasifikacijos pagrindu pasirinktas SV semantinis santykis su PV, nes manoma, kad formalioji refleksyvų derivacija markiruoja jų derivaciją reikšmės atžvilgiu. Todėl tyrinėjimo objektas yra opozicija PV→SV, kuri yra tuo pačiu metu ir tyrinėjimo instrumentas, leidžias vieno veiksmažodžio reikšmę apibūdinti per kito veiksmažodžio reikšmę. SV ir PV yra nagrinėjami jų generuojamų konstrukcijų sudėtyje, kadangi pastarosios yra šių veiksmažodžių reikšmės realizacija³.

¹ J. Kruopas (ats. red.), A. Lyberis, D. Lukšys, J. Paulauskas, J. Senkus, K. Ulvydas. DLKŽ. II leidimas, V., 1972.

² Sintaksinė konversija čia suprantama siaurąja prasme – kaip leksemų sintaksinių pozicijų pakeitimas sakinėje.

³ Plg. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка. М., 1974, p. 42, 97.

Savo forma refleksyvai yra sudėtingesni už PV; reikšmės atžvilgiu jie taip pat gali būti sudėtingesni, tačiau toks semantinis santykis su PV būdingas ne visiems SV. Kaip bus parodyta toliau, SV reikšmė gali būti paprastesnė už PV reikšmę, t. y. semantiniame lygmenyje PV gali būti laikomas išvestiniu iš SV, ir semantinės derivacijos kryptis gali nesutapti su formaliosios derivacijos kryptimi⁴.

Šiame darbe refleksyvai vadinami išvestiniais, o atitinkami nesangražiniai veiksmoždziai – pamatiniais pagal jų derivacinius santykius tik formos atžvilgiu.

3. Redukuotosios konversijos SV sudaro apie 95% visų konversinių refleksyvu. Jie yra išvestiniai iš tranzityvių PV, kurie reikšmės atžvilgiu yra kauzatyvai. Pavyzdžiui, PV *uždegti* reiškia „*padaryti, kad X užsidegtų*“, arba „*kauzuoti užsidegti*“, todėl jis yra semantinis kauzatyvas. PV veiksnys nusako kauzacijos subjektą – kauzatorių. Skiriame du kauzatoriaus tipus – agentą, jeigu tai gyvas potentas⁵, pvz., asmuo, ir priešastį, jeigu tai negyvas potentas – gamtos jėga ar pan. Pirmuoju atveju turime agentinę kauzaciją, antruoju – priešastinę kauzaciją. Antras PV reikšmės komponentas yra kauzuojamas būvis. PV papildinys nusako kauzacijos objektą, kuris patiria tam tikrą kauzuojamą būvį; objektas gali būti skirtingų semantinių tipų (potentas arba nepotentas, gyvas arba negyvas), bet kauzacinėje situacijoje jo vaidmuo yra pasyvus.

Kadangi redukuotosios konversijos refleksyvai yra išvestiniai iš kauzatyvų, juos galima pavadinti dekauzatyvais plačiąja žodžio prasme, arba formaliaisiais dekauzatyvais.

Dekauzatyvinių SV reikšmė ir semantinis santykis su PV nėra vienodi, – juos apsprendžia šie faktoriai: a) PV leksinė reikšmė, b) PV kauzatoriaus tipas ir tuo pačiu kauzacijos tipas – agentinė arba priešastinė, c) PV objekto semantinis tipas.

Dekauzatyvinius refleksyvus galima suskirstyti į penkias pagrindines semantines grupes: 1) dekauzaciniai SV, arba semantiniai dekauzatyvai, 2) autokauzaciniai SV, 3) sąlygoto būvio SV, 4) potenciniai SV ir 5) autokuratyviniai SV. Toliau išvardintos grupės bus nagrinėjamos atskirai.

3.1. Dekauzaciniai refleksyvai. Jie sudaro didžiausią (apie 60%) konversinių refleksyvu semantinę grupę. Tai SV, kurių opozicija su PV yra tokia:

(3) *Jonas uždarė duris* → *Durys užsidarė*

(4) *Vėjas suka malūno sparnus* → *Malūno sparnai sukasi [nuo vėjo]*.

Čia *uždaryti* reiškia „*kauzuoti užsidaryti*“, t. y. PV = „*kauzuoti SV*“. Kitaip tariant, sangražinė morfema žymi semantinę dekauzaciją – kauzacijos reikšmės praradimą, todėl šio tipo SV ir vadiname dekauzaciniais refleksyvais, arba semantiniiais dekauzatyvais. Taigi čia SV yra PV reikšmės dalis: PV \supset SV. Tokie PV ir SV sudaro semantinę kauzatyvinę opoziciją⁶. Semantinėje plotmėje PV laikytinas išvestiniu iš SV – čia semantinės derivacijos kryptis yra priešinga morfologinės, formaliosios derivacijos kryptčiai.

⁴ Мельчук И. А. К понятию словообразования. – „Известия АН СССР. Серия литературы и языка“, 1967, т. XXVI, вып. 4, р. 352–363.

⁵ Potentas – turįs potenciją veikti, žr. Чейф У. Л. Значение и структура языка. М., 1975, р. 128–129.

⁶ Taigi lietuvių kalboje turime tris būdus semantinei kauzatyvinei opozicijai reikšti: 1) *linkti–lenkti* tipo pirminių veiksmoždzijų poros, 2) *augti–auginti* tipo poros ir 3) *uždaryti–užsidaryti* tipo poros.

Pabrėžtinai semantinių dekauzatyvų bruožas yra tas, kad veiksnio referento vaidmuo išlieka tas pats, kaip ir PV nusakomoje situacijoje, t. y. objektas lieka pasyvus ir jo būvis nuo jo nepriklauso; čia implikuojama pašalinė objekto būvio kauzacija.

Semantiniai dekauzatyvai sudaromi iš įvairiausių leksinių reikšmių PV, reiškiančių tiek agentinę, tiek priežastinę, arba tikrai priežastinę kauzaciją, kurių objektas paprastai nėra potestas ir negali pats keisti savo būvio. Tiesa, kai kurių leksinių grupių PV gali turėti ir objektą-potentą, tačiau jo būvis keičiasi nepriklausomai nuo jo, ir tai gali būti aišku iš konteksto, plg. *Žmogus susilenkė nuo senatvės*.

Konstrukcijoje su dekauzaciniu SV kauzatorius-priežastis dažniausiai gali būti nusakytas fakultatyvia priežasties aplinkybe, plg. pavyzdį (4). Kauzatorius-agentas gali būti išreikštas tik nurodant drauge ir kauzacijos būdą, pvz.: *Durys užsidarė nuo Jono smūgio* (plg. **Durys užsidarė nuo / dėl Jono*). Tai parodo, kad semantiniai dekauzatyvai, implikuodami pašalinę būvio kauzaciją, neišlaiko kauzatoriaus-agento ir pakeičia jį priežastimi.

Čia kyla klausimas, ar SV gali reikšti savaiminį, autonominį būvį, kuris nėra sukeliamas pašalinės priežasties. Tokia reikšmė, atrodo, nėra būdinga dekauzatyviniams refleksyvams: prie jų beveik visada galima pridurti priežasties aplinkybę, ir tai, mūsų manymu, įrodo, kad jie implikuoja pašalinę kauzaciją ir, vadinasi, nereiškia savaiminio būvio⁷. Matyt, SV reikšmėje atsispindi jų kilmė iš kauzatyvinių veiksmažodžių, ir todėl jie vartojami kauzatyvinės situacijos daliai – kauzuojamam būviui – nusakyti, kai kalbančiajam rūpi tik objektas ir jo būvis.

Savaiminio būvio reikšmė daugiau būdinga pirminiams veiksmažodžiams, plg. *Dūmai kyla*; *Viskas kinta* – čia, rodos, negalima pridurti priežasties aplinkybės. Jie, tiesa, gali reikšti ir neautonominį būvį, pvz. [*Nuo obuolių*] *šakos linksta*; *Valtis apvirto [nuo vėjo]*. Bet dažnai kauzuojamas ir savaiminis būviai yra reiškiami diferencijuotai sangražiniais ir pirminiais veiksmažodžiais.

Pateiksime keletą pavyzdžių su dekauzaciniais refleksyvais: *Geležis deformuojasi [nuo slėgimo]*; *Sniegas susileido [saulėje]*; *Vėliavos plaikstosi [vėjuje]*; *Debesys sklaidosi [nuo vėjo]*; *Laidai susijungė [nuo sprogimo]*; *Kelionė susitrukė [dėl lietaus]*; *Laivelis supasi ant bangų*; [*Karštyje*] *metalas susilydo*.

3. 2. Autokauzaciniai refleksyvai. Tai nedidelė SV semantinė grupė (mažiau kaip 10% konversinių refleksyvų), kurių opozicija su PV yra tokia:

(5) *Jonas iškinkė arklį* → *Arklys [pats] išsikinkė*

(6) *Mokytoja subūrė vaikus* → *Vaikai [patys] susibūrė*.

Čia PV ir SV nesudaro kauzatyvinės opozicijos, ir SV reikšmė neįeina į PV reikšmę: *iškinkyti* nereiškia „kauzuoti išsikinkyti“, – greičiau jo reikšmė aiškintina kaip „kauzuoti būti iškinkytam“. Tai susiję su tuo, kad PV papildinio ir SV veiksnio nusakomo aktanto vaidmuo pasikeičia: pamatinėje konstrukcijoje jis yra kauzacijos objektas, o sangražinėje konstrukcijoje jis pereina į kitą būvį dėl savo paties aktyvumo, t. y. tampa agentu. Savo būvio kauzavimą vadiname autokauzacija. Taigi autokauzacinių SV reikšmė susideda iš autokauzacijos ir kauzuojamo būvio

⁷ Savaiminį būvį gali reikšti a) dažnai vartojami SV su plačia distribucija, kurie turi atitinkamus tos pačios šaknies pirminius intranzityvinius veiksmažodžius, ir b) SV, kurie neturi tokių atitikmenų, kaip, pvz., *suktis*.

reikšmės. Jų semantinis santykis su PV gali būti apibūdintas kaip jų reikšmių dalies – kauzuojamo būvio – sutapimas: $PV \cap SV$. Todėl semantinės derivacijos kryptį čia sunku nustatyti. Kadangi šiuo atveju PV nėra kauzatyvas SV reikšmės atžvilgiu, jiedu nesudaro kauzatyvinės opozicijos.

Autokauzatyvai nusako autonomines situacijas, kurios nepriklauso nuo pašalinio kauzatoriaus. Prie jų galima prijungti įvardį *pats*, kuris pabrėžia autokauzacijos reikšmę ir negali eiti viename sakinyje kartu su priežasties aplinkybe, plg. **Mokytojai liepus, vaikai patys susibūrė prie supynių*.

Autokauzatyvai yra padaromi tik iš PV, reiškiančių agentinę tikslinę kauzaciją, kurių kauzatorius yra asmuo, o objektas yra potentas, sugebęs pats keisti savo būvį (žmonės, gyvuliai, mašinos ir prietaisai). Leksinės reikšmės atžvilgiu šie PV sudaro vos kelias mažas grupes (žr. toliau pateiktus pavyzdžius). Be autokauzacinės reikšmės tie SV, kurių veiksnys nusako asmenis arba mašinas, gali turėti ir dekauzacinę reikšmę, kai veiksnio referento vaidmuo nesikeičia ir jis lieka objektu. Pvz., SV turi autokauzacinę reikšmę sakinyje *Vaikai [patys] susibūrė prie supynių* ir dekauzacinę reikšmę sakinyje *Mokytojai liepus, vaikai susibūrė prie supynių*.

Autokauzaciniai SV kartais eina trečiuoju koreliacijos nariu, kai jų PV savo ruožtu yra išvesti iš pirminių intranzityvių veiksmožodžių, plg. *sutilpti* → *sutalpinti* → *susitalpinti*. Taigi čia taip pat turime morfologinę nekauzatyvų ir autokauzatyvų diferenciaciją. Pateiksime keletą pavyzdžių, iliustruojančių autokauzacinių SV leksines grupes: *Minia susirinko ir išsiskirstė*; *Svečiai susitalpino aplink stalą*; *Partija susiskaldė į kairiuosius ir dešiniuosius*; *Susispietė avys į krūvą*; *Šuo pasileido nuo sieto*; *Kumelė išsipančiojo*; *Lėktuvas nusileido*; *Laidynė pati išsijungia*; *Lifto durys automatiškai užsidaro*.

3.3. Sąlygoto būvio refleksyvai. Tai maža SV grupė (apie 7% konversinių refleksyvų), kurie su PV sudaro tokią opoziciją:

(7) *Suvalgėme daug duonos* → *Daug duonos susivalgė*

(8) *[Beeidamas] primušiau kojas* → *[Beeinant] prisimusė kojos*.

Kaip ir autokauzaciniai SV, šie refleksyvai nesudaro su PV semantinės kauzatyvinės opozicijos, nes, pvz., *suvalgyti* nereiškia „kauzuoti *susivalgyti*“. Panašiai kaip ir semantinių dekauzatyvų atveju, šių SV nusakomoje situacijoje veiksnio referento vaidmuo nesikeičia ir, kaip ir pamatinėje konstrukcijoje, jis išlieka objektu. SV reiškia objekto būvį, sąlygotą tam tikro kauzatoriaus veiksmo: *duona susivalgė mums valgant*. Skirtingai nuo semantinių dekauzatyvų, šios grupės SV implikuojamo kauzatoriaus tipas – agentas – nesikeičia.

Sąlygoto būvio SV yra sudaromi tiksliai iš agentinę kauzaciją reiškiančių PV su kauzatoriumi-asmeniu, kurių objektu eina negyvas daiktas. Leksinės reikšmės atžvilgiu ši grupė apribojama gaminimo ir (su)vartojimo veiksmožodžiais. Visi jie yra priešdėlėtieji, įvykio veiksmo rezultatinio aspekto veiksmožodžiai. Papildomai šie SV kartais implikuoja, kad objekto būvis yra netyčinis veiksmo rezultatas ir nebuvo siekiamas. PV ir SV reikšmės yra labai artimos, ir jų santykį galima apibūdinti kaip $PV \approx SV$.

Šios grupės SV dažniausiai vartojami būtuojų kartiniu laiku, rečiau – esamuojų apibendrintuoju laiku. Jų veiksnys dažnai eina su kiekybinės reikšmės pažyminiu, plg. *Nemažai kopūstų nusivalgė*; *Visas alus susipylė į butelį*; *Daug degalų susi-*

eikvojo. Taip pat neretai nurodoma laiko trukmė, plg. *Per metus daug susirūko; Per šventes daug alaus susigeria*. Kiekybiniai pažyminiai ir laiko aplinkybės pabrėžia, kad SV reiškiamas būvis pasiektas per ilgesnį laiką arba kartojant veiksmą.

Šios grupės SV gali reikšti būvį, sąlygotą tiek „tiesioginio veiksmo“, tiek „pašalinio veiksmo“. Pirmuoju atveju prie SV galima pridurti tos pačios šaknies eigos veikslo nesangražinio veiksmažodžio padalyvį, plg. [*Avint*] *kulnas kreivai nusiavėjo*; [*Ganant*] *pieva nusiganė*; [*Sukant*] *sviestas gražiai susisuko*. Antruoju atveju refleksyvams būdinga vartojimas su padalyviais tų veiksmažodžių, kurie nusako sąlygojantį veiksmą, plg. *Net takas prasimynė bevaikščiojant; Bevežant uogos susikratė; Miške ganant, daug medelių išsilaužo; Marškiniai apsidazė skalbiant*.

3.4. Potenciniai refleksyvai. Tai gana nemaža SV grupė (apie 13% konversinių refleksyvų), kurie su PV sudaro tokią opoziciją:

(9) *Prastiname trupmeną* → *Ši trupmena prastinasi*

(10) *Aš užvedu variklį* → *Variklis neužsiveda*.

Šių refleksyvų reikšmė sudėtingesnė, negu PV, ir susideda iš modalinės potencinės reikšmės „galima“ ir PV reikšmės: *trupmena prastinasi* reiškia „*trupmeną galima suprastinti*“. Taigi $PV \subset SV$. Šie SV reiškia objekto gebėjimą pasiduoti PV nusakomam veiksmui.

Potenciniai SV yra sudaromi iš agentinę kauzaciją reiškiančių veiksmažodžių su kauzatoriumi-asmeniu, kurių objektas yra negyvas daiktas.

Dėl savo modalinės reikšmės potenciniai SV vartojami esamuoju apibendrinuoju laiku ir dažniausiai eina su kokybiniais prieveiksmais arba su neiginiu, pvz. *Durys blogai užsidaro; Alavas greit lydos; Drėgni rugiai blogai malasi; Ši medžiaga lengvai glamžosi; Pieštukai greit nusirašo; Tie batai gerai nešiojasi; Riešutai dar neišsigvaldo; Šiomet linai nesibruka; Šitas langas gerai nesusiveria; Dažai neišsimaišo*.

3.5. Autokuratyviniai refleksyvai. Tai maža SV semantinė grupė (apie 5% konversinių refleksyvų), kurie su PV sudaro tokią opoziciją:

(11) *Budintis registruoja atvykusius* → *Atvykę registruojasi pas budintį*

(12) *Teismas juos ištuokė* → *Jie išsituokė teisme*.

Čia SV reiškia „pasirūpinti, kad PV reiškiamo veiksmo subjektas atliktų su juo šį veiksmą“: „*atvykę pasirūpina, kad budintis juos užregistruotų*“. Taigi $PV \subset SV$.

Autokuratyviniai SV sudaromi iš „profesinės veiklos“ veiksmažodžių su agentu ir objektu-asmeniu. Skirtingai nuo aukščiau išvardintų grupių, šie SV yra semantiškai dvalenčiai, tačiau veiksmo atlikėjo reiškinys sangražinėje konstrukcijoje yra fakultatyvus, ir tai paaiškinama tuo, kad leksinė veiksmažodžio reikšmė tuo pačiu implikuoja ir atlikėją profesionalą: *fotografuojamės pas fotografa, gydomės pas gydytoją, šukuojamės pas kirpėją* ir pan. Atlikėjas gali būti nusakytas metoniškai vietas aplinkybe, plg. *nusifotografuoti fotoateljė, išsituokti teisme, susituokti metrikacijos biure*.

4. Toliau panagrinėsime pilnosios sintaksinės konversijos refleksyvus. Tai nedidelė SV grupė (apie 5% visų konversinių refleksyvų), ir reikšmės atžvilgiu jie sudaro vieną semantinę leksinių konversyvų klasę⁸. Palyginkime opozicijas:

(13) *Ežeras atspindi dangų* → *Dangus atsispindi ežere*

⁸ Leksinių, arba semantinių, konversyvų apibrėžimą žr. Апресян Ю. Д. *Op. cit.*, p. 261.

(14) *Kolonos laiko lubas* → *Lubos laikosi ant kolonų*.

Šie refleksyvai labai skiriasi nuo redukuotosios sintaksinės konversijos SV: 1) reikšmės atžvilgiu jų PV nėra kauzatyvai, nes nusako dviejų daiktų santykius erdvėje, laike ir pan.; 2) kaip ir PV, jie yra divalenčiai tiek semantiniame, tiek sintaksiniame lygmenyje: išlaiko abudu PV semantinius aktantus, kurių reiškinys yra privalomas sangražinėje konstrukcijoje; 3) denotacinės reikšmės atžvilgiu jie yra lygūs pamatiniams veiksmažodžiams: PV=SV; kitaip tariant, šie SV yra savo PV sinonimai. Jie skiriasi signifikacinėje plotmėje: leksinių konversyvų funkcija yra nusakyti situaciją iš to aktanto perspektyvos, kuris eina veiksniu ir tuo būdu sakinio hierarchijoje užima pirmąją poziciją. Kaip matome, leksinės konversijos funkcija yra ta pati, kaip ir pagrindinė veiksmažodžio rūšies kategorijos funkcija.

Leksinių konversyvų poras sudaro tokie veiksmažodžiai: *Vanduo atmuša šviesą* → *Šviesa atsimuša vandenyje*; *Vaizduotė perpavidalina viską* → *Viskas persipavidalina vaizduotėje*; *Šalčiai pakeičia karščius* → *Karščiai pasikeičia šalčiais*; *Liaukos išskiria sultis* → *Sultys išsiskiria iš liaukų*; *Molis užlaiko vandenį* → *Vanduo užsilaiko molyje*; *Nauji žodžiai papildo kalbą* → *Kalba pasipildo naujais žodžiais*; *Medžiai skleidžia lapus* → *Ant medžių skleidžiasi lapai*; *Aš sapnavau keistą sapną* → *Man sapnavosi keistas sapnas*.

5. Kaip matėme aukščiau, refleksyvo reikšmė gali būti: a) paprastesnė už PV reikšmę, b) lygi PV reikšmei, c) sudėtingesnė už PV reikšmę.

Pagal semantinio PV ir SV santykio pobūdį ir SV reikšmės sudėtingumą išskirtas konversinių refleksyvų grupės galima išdėstyti tokia tvarka, pradedant grupe su paprasčiausia PV atžvilgiu reikšme ir baigiant grupe su sudėtingiausia PV atžvilgiu reikšme:

1. Semantiniai dekauzatyvai, kurių reikšmė yra PV reikšmės dalis: $PV \supset SV$.
2. Autokauzatyvai, kurie su PV turi vieną bendrą reikšmės komponentą (būvį) ir skiriasi antru komponentu (kauzacija – autokauzacija): $PV \cap SV$.
3. Sąlygoto būvio SV, kurių reikšmė yra labai artima PV reikšmei: $PV \approx SV$.
4. Semantiniai konversyvai, kurių reikšmė yra lygi PV reikšmei: $PV = SV$.
5. Potenciniai SV, kurių reikšmė įjungia PV reikšmę: $PV \subset SV$.
6. Autokuratyviniai SV, kurių reikšmė taip pat įjungia PV reikšmę: $PV \subset SV$.
6. Sintaksinė konversinių SV klasė yra būdinga ne tik lietuvių kalbos refleksyvų sistemai. Tokia pat klasė gali būti išskirta ir daugelyje kitų indo-europiečių kalbų, visų pirma latvių ir slavų kalbose, o taip pat tose germanų ir romanų kalbose, kurios turi išsivysčiusią refleksyvų sistemą.

Daugiausia panašumo galima rasti tarp lietuvių ir latvių kalbų konversinių refleksyvų. Remiantis šiame darbe taikomais kriterijais, latvių kalboje galima išskirti tas pačias šešias pagrindines semantines grupes, kaip ir lietuvių kalboje. Iš esmės sutampa abiejų kalbų semantinių dekauzatyvų, autokauzatyvų, autokuratyvų ir leksinių konversyvų grupės – čia skirtumai liečia atskirus veiksmažodžius. Mažiau sutapimų sąlygoto būvio ir potencinių refleksyvų grupėse: šios klasės būdingesnės lietuvių kalbai, ir labai dažnai lietuviškąją potencinį SV (dar dažniau sąlygoto būvio SV) latvių kalboje atitinka pasyvinė arba kitokia konstrukcija, plg. lie. *Šita sofa susistumia* – 1a. *Šis dīvāns ir saliekams*; lie. *Skētis nesusideda* – 1a. *Lietussargu nevar salikt*; lie. *Laukas gerai susiarē* – 1a. *Lauks tika uzarts labi*.

Rusų kalbos konversinius refleksyvus taip pat galima suskirstyti į tas pačias semantines grupes, tačiau paprastai neišskiriamos autokauzacinių ir sąlygoto būvio SV grupės: autokauzatyvai nediferencijuojami nuo semantinių dekauzatyvų, o tokie refleksyvai kaip *Поле хорошо вспахалось; Мыло смылилось; Сапоги быстро изнасились* dėl panašumo paprastai laikomi pasyvo formomis, nors rusų kalboje sangražinė morfema yra naudojama tiktai eigos veiksmo veiksmoždzių pasyvui sudaryti.

КОНВЕРСНЫЕ ВОЗВРАТНЫЕ ГЛАГОЛЫ В СОВРЕМЕННОМ ЛИТОВСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

Один из трех основных синтаксических классов среди отглагольных возвратных глаголов (ВГ) составляют глаголы, условно названные в работе конверсными — при деривации конструкции с ВГ происходит перестановка лексем (синтаксическая конверсия) и подлежащее ВГ однореферентно с дополнением формально исходного нереклексивного глагола (НГ). На основе смыслового соотношения с НГ конверсные ВГ разбиваются на шесть семантических групп: 1) собственно декаузативные ВГ, или смысловые декаузативы, 2) автокаузативы, 3) ВГ обусловленного состояния, 4) потенциальные ВГ, 5) автокуративы, 6) лексические конверсивы. В работе рассматривается значение ВГ каждой группы, а также факторы, определяющие их значение и характер смысловой оппозиции с НГ.

Будучи по форме сложнее НГ, по смыслу ВГ могут соотноситься с ними различным образом: смысловые декаузативы по смыслу проще соответствующих НГ, у автокаузативов значение пересекается со значением НГ, лексические конверсивы синонимичны НГ, ВГ обусловленного состояния по смыслу примерно равны НГ, и только у потенциальных и автокуративных ВГ значение сложнее, чем у формально исходных НГ.